

Niektóre aspekty orientacji zawodowej w świetle wypowiedzi studentów I roku studiów nauczycielskich

Lata osiemdziesiąte przyniosły wzmożone zainteresowanie systemem kształcenia nauczycieli. Projektowana modyfikacja studiów nauczycielskich wywołała szerokie dyskusje zarówno na forum komisji sejmowych, zespołów międzyresortowych, jak i na łamach prasy oraz publikacji i periodyków pedagogicznych¹.

W kręgu bogatej tematyki kształcenia nauczycieli przewijają się również problem orientacji i samookreślenia zawodowego studentów². Przytoczone poniżej relacje z badań o charakterze diagnostycznym mieszczą się w obrębie tej właśnie myśli pedologicznej.

Autorki artykułu przeprowadziły w roku akademickim 1982/83 badania ankietowe studentów I roku WSP w Krakowie na 13 kierunkach studiów³. Objęto nimi 406 osób, w tym 280 dziewcząt i 126 chłopców. Ankieta zawierała 12 pytań i dotyczyła różnych aspektów wyboru zawodu, a także oceny i samooceny niektórych predyspozycji nauczycielskich. W artykule relacjonujemy odpowiedzi studentów na 4 pytania związane bezpośrednio z orientacją i motywacją zawodową oraz ich genezę.

Na pierwsze pytanie otwarte: "Napisz, czym kierowałeś się wybierając studia w WSP?" odpowiedziało łącznie 400 osób, tj. 98 % ankietowanych. Najczęściej pojawiającym się motywem wyboru studiów były zainteresowania, zamiłowania bądź uzdolnienia pedagogiczne. Taką odpowiedź podało łącznie 260 osób, tj. 64 %

badanych studentów. Wielokrotnie odpowiedzi rozwijano bądź ukonkretniano, np. wskazując na chęć pracy z dziećmi i młodzieżą (27 % odpowiedzi):

"Pociąga mnie praca z dziećmi i młodzieżą" (pedagogika z wychowaniem obronnym)

"Chcę pracować z młodzieżą, a WSP najlepiej do tego potrafi przygotować" (geografia)

"Chcę przekazywać wiedzę innym, utrzymywać kontakt z młodymi ludźmi i ułatwiać im rozwiązywanie problemów" (filologia polska)

"Pragnę pracować wśród dzieci pokrzywdzonych przez los i wykorzystać moją wiedzę tak, aby dzieciom tym jak najlepiej służyć" (pedagogika specjalna)

"Od najmłodszych lat chciałam pracować w zawodzie nauczyciela i zawsze przejawiałam w tym kierunku zainteresowania" (biologia)

Przytoczone wyżej wypowiedzi powtarzają się, w takim lub podobnym kształcie stylistycznym, także w innych ankietach. Często przebija z nich autentyczny entuzjazm, np.:

"Chciałabym zostać nauczycielką taką, jakiej jeszcze w życiu nie spotkałam" (wychowanie techniczne)

"Interesuje mnie praca z młodzieżą - uważam, że jest ona zaszczytem" (filologia polska)

albo

"Chciałabym być takim nauczycielem, by matematyka nie była przedmiotem »zgrozą« ; chciałabym zmienić metody nauczania matematyki - mam ciekawe pomysły" (matematyka)

Motywacja związana z charakterem pracy nauczyciela łączyła się niejednokrotnie ze świadomością samorealizacji lub samowychowania w tym zawodzie. Tego typu odpowiedzi szczególnie często pojawiały się w ankietach studentów pedagogiki specjalnej, np.:

"Rozwiązując problemy innych, kształtując ich - pomagam nie tylko im, ale i sobie"

"Pragnę nieść pomoc innym, a tym samym realizować siebie"

Drugie miejsce wśród motywów wyboru studiów w WSP zajmowały zainteresowania kierunkowe (49 % odpowiedzi), często łączone z zainteresowaniami pedagogicznymi:

"Chciałam pogłębić swe wiadomości z zakresu języka rosyjskiego oraz bliżej zaznajomić się z literaturą rosyjską. Podoba mi się też praca pedagoga i chciałabym dobrze przygotować się do tego zawodu, gdyż wiem z własnego doświadczenia, iż wiele osób uczących w szkołach nie posiada dostatecznych kwalifikacji" (filologia rosyjska)

albo

"Znając fatalny stan kadry nauczycielskiej w dziedzinie wychowania plastycznego, z czym wiąże się tragiczny poziom znajomości przez uczniów szkół średnich problemu sztuki oraz ich wrażliwości artystycznej, poprzez swoją przyszłą pracę, chcę choć w części to zmienić" (wychowanie plastyczne)

Niekiedy wymieniano wyłącznie zainteresowania kierunkowe, np.:

"Studiować na wydziale humanistycznym jest piękną sprawą, można wspaniale rozwijać swoją osobowość - poszerzyć swoje wiadomości" (historia)

Zainteresowania kierunkowe dominowały szczególnie u studentów wychowania plastycznego (83 %), filologii romańskiej (63 %), wychowania obronnego (61 %), a także wychowania przedszkolnego (62 %) i pedagogiki specjalnej (63 %), ale u tych ostatnich wiązały się nierozzerwalnie z zainteresowaniami pedagogicznymi, tak jak to sformułowała jedna ze studentek:

"Chciałam pracować z dziećmi, a dlatego z małymi, w wieku przedszkolnym, bo wtedy dzieci nie mają przymusu szkolnego, ich zachowanie jest spontaniczne, a odpowiednia praca z nimi w tym wieku ma decydujące znaczenie w całym ich życiu" (wychowanie przedszkolne)

Powodem podjęcia studiów w WSP były także niepowodzenia na innych uczelniach (łącznie 10 % odpowiadających). Szczególnie wysoki procent takiej motywacji charakteryzował studentów wychowania plastycznego (66 %), którzy szczerze stwierdzali:

"Odrzut z ASP"

czy też:

"Ponieważ kilkakrotnie nie dostałam się na malarstwo na ASP i chcę tam zdawać nadal, wybrałam optymalną dla siebie możliwość przygotowania się do egzaminów czyli studia na WSP"

Niekiedy główną przyczyną wyboru studiów w WSP była chęć zdobycia wykształcenia wyższego w ogóle i odsunięcia perspektywy służby wojskowej, np.:

"Chciałem zdobyć wyższe wykształcenie i chwilowo uniknąć obowiązku służby wojskowej" (geografia)

Sporadycznie tylko wymieniano motywy, które wiązały się z przewidywaniem określonych korzyści, wynikających ze specyfiki zawodu, jak np.: nienormowany czas pracy, wakacje, ferie, mała liczba godzin. Odpowiedzi takich było jednak zaledwie 2 %. Nieco wyższy procent (6 %) dotyczył tradycji rodzinnej. Tabela 1 ilustruje procentowy rozkład głównych motywów wyboru studiów nauczycielskich.

Poszczególne kierunki studiów zostały oznaczone w tabeli numerami, zgodnie z podaną symboliką. Taka sama numeracja wystąpi we wszystkich następujących tabelach zamieszczonych w artykule.

Zestawienie wyników świadczy o pozytywnej na ogół orientacji zawodowej. Zdecydowana większość młodzieży rozpoczynającej studia pragnie pracować w zawodzie nauczycielskim i dostrzega u siebie wyraźne predyspozycje w tym kierunku. Wyjątek stanowią studenci wychowania plastycznego. Stosunkowo duży procent nie zainteresowanych zawodem znalazł się również na kierunkach: wychowanie techniczne (35 %) i filologia romańska (27 %). Najwyższe zaś wskaźniki zainteresowań pedagogicznych pojawiły się na kierunkach ścisłych: fizyka - 88 % i matematyka - 86 % oraz na pedagogice specjalnej - 87 %. Na większości kierunków zdecydowanie dominują one nad zainteresowaniami przedmiotowymi.

Kolejne pytanie ankiety miało charakter skategoryzowany i zawierało następujące polecenie:

"W wymienionych poniżej motywach wyboru studiów nauczycielskich podkreśl te, które zdecydowały również o Twojej decyzji:

- a) chęć zdobycia wyższego wykształcenia,
- b) niepowodzenia na innych uczelniach,

Tabela 1

Motywy wyboru studiów w WSP w Krakowie w świetle wypowiedzi studentów I roku

Lp.	Motywy wyboru studiów w WSP	Kierunek studiów - odpowiedzi w procentach											Średnia		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		12	13
1.	Zainteresowania kierunkiem studiów (przedmiotowe)	27	37	63	46	62	63	61	83	48	21	34	45	45	49
2.	Zainteresowania pedagogiczne	63	62	50	65	79	87	75	11	30	88	86	68	64	64
3.	Inne - nie związane z zawodem nauczycielskim	18	15	27	14	11	4	5	66	35	12	9	18	14	19

Oznaczenia kierunków studiów:

1. Filologia polska
2. Filologia rosyjska
3. Filologia romańska
4. Historia
5. Wychowanie przedszkolne
6. Pedagogika specjalna
7. Pedagogika z wychowaniem obronnym
8. Wychowanie plastyczne
9. Wychowanie techniczne
10. Fizyka
11. Matematyka
12. Biologia
13. Geografia

(Suma wyborów przekracza 100 % z uwagi na możliwość występowania dwu motywów jednocześnie)

- c) możliwość uzyskania stabilizacji życiowej,
- d) wolne wakacje,
- e) namowy rodziców, nauczycieli, znajomych,
- f) sugestie koleżanek (kolegów) z klasy lub grona przyjaciół,
- g) słabe zdolności z przedmiotów ścisłych, przyrodniczych lub humanistycznych przy predyspozycjach pedagogicznych,
- h) zainteresowania pracą nauczycielską, nauczaniem i wychowaniem dzieci i młodzieży,
- i) zainteresowania pracą z dziećmi,
- j) przekonanie o wiodącej roli nauczyciela,
- k) zainteresowania przedmiotowe - kierunkiem studiów,
- l) tradycja rodzinna,
- ł) wzorce nauczyciela ze szkoły podstawowej lub średniej".

Pytanie to było niejako uzupełnieniem i sprawdzeniem rzetelności odpowiedzi udzielonych poprzednio, a jednocześnie pozwalało na rozwinięcie i uszczegółowienie wcześniejszych opinii. Zestawienie uzyskanych tą drogą wypowiedzi zawiera tabela 2. Kolejne kategorie motywów oznaczono w niej literami a - ł.

Przedstawione w tabeli odpowiedzi wyróżniają 3 spośród wymienionych w pytaniu motywów. Pierwszy z nich oznaczony symbolem "a" - chcę zdobyć wyższe wykształcenie - wybrało 65 % ankietowanych, łącząc go najczęściej z motywem "k" - zainteresowania przedmiotowe kierunkiem studiów (64 % wyborów) lub z "h" - zainteresowania pracą nauczycielską, nauczaniem i wychowaniem dzieci i młodzieży (60 %). Uzyskane sądy pozwoliły skorygować i uściślić opinie zebrane w poprzednim pytaniu, a szczególnie te, które dotyczyły zainteresowań kierunkiem studiów. Wcześniejsze wypowiedzi badanych były często nieprecyzyjne, ograniczały się do stwierdzenia "chcę zostać nauczycielką", co zostało zinterpretowane jako zainteresowania pedagogiczne. Tymczasem podejmowane w drugim pytaniu wybory dowiodły, że takie wypowiedzi należało traktować podwójnie - jako równorzędne zainteresowania pedagogiczne i kierunkowe. Zmieniło to nieco hierarchię motywów, które można obecnie uszeregować w następującej kolejności:

Tabela 2

Kategorie motywów wyboru studiów nauczycielskich w WSP w Krakowie

Kategoria motywu	Klerunek studiów (dokonane wybory w %) ^M													Śred- nia
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
a	66	79	86	70	70	38	57	55	63	79	59	73	55	65
b	5	-	14	7	-	-	5	72	23	17	10	18	-	13
c	20	16	23	10	11	8	5	6	21	21	9	-	-	12
d	34	21	45	21	37	25	38	22	46	25	34	45	55	34
e	7	11	5	3	11	-	5	-	6	8	3	27	-	7
f	7	-	-	2	4	-	-	6	2	4	2	-	14	3
g	7	2	9	10	-	8	10	-	2	-	2	9	5	6
h	68	84	36	60	52	75	62	22	54	92	81	36	59	60
i	30	42	18	33	100	75	43	22	17	42	55	45	31	42
j	16	11	5	19	11	8	24	-	10	4	21	-	5	10
k	70	63	100	79	33	21	71	89	35	63	79	64	72	64
l	30	5	32	7	19	17	10	6	17	13	22	27	9	16
ł	9	37	23	14	-	17	24	6	10	21	40	-	14	16

^M Patrz wyjaśnienie do tabeli 1 na stronie 217. Suma wyników przekracza 100 % z uwagi na kilkakrotne wybory dokonywane w tej samej ankiecie.

I. 65 - 60 % wyborów:

a) chęć zdobycia wyższego wykształcenia - 65 %

k) zainteresowania przedmiotowe kierunkiem studiów - 64 %

h) zainteresowania pracą nauczycielską, nauczaniem i wychowaniem dzieci i młodzieży - 60 %

II. 42 - 34 % wyborów:

i) zainteresowania pracą z dziećmi - 42 %

d) wolne wakacje - 34 %

III. 16 - 10 % wyborów:

l) tradycja rodzinna - 16 %

ł) wzorce nauczyciela ze szkoły podstawowej lub średniej - 16 %

b) niepowodzenia na innych uczelniach - 13 %

c) możliwość uzyskania stabilizacji życiowej - 12 %

j) przekonanie o wiodącej roli nauczyciela - 10 %

IV. Poniżej 10 % wyborów:

e) namowy rodziców, nauczycieli, znajomych - 7 %

g) słabe zdolności z przedmiotów ścisłych, przyrodniczych lub humanistycznych przy predyspozycjach pedagogicznych - 6 %

f) sugestie koleżanek (kolegów) z klasy lub grona przyjaciół - 3 %

Znaczące są przede wszystkim motywy z grupy I. Potwierdziły one pozytywną prawidłowość wyłonioną już w poprzednim pytaniu, zmieniając nieco jej proporcje. Można więc jednoznacznie stwierdzić, że większość młodzieży podejmującej studia w WSP kieruje się w swoim wyborze zainteresowaniem kierunkiem studiów i jednocześnie zainteresowaniami pedagogicznymi. Motywy z dwu ostatnich grup (III i IV) nie mają większego znaczenia, jedynie motyw "b" na kierunku wychowanie plastyczne - podobnie jak w poprzednim pytaniu otwartym - uzyskał wysoką wartość procentową.

W odpowiedzi na następne półotwarte pytanie ankiety studenci odsłoniли genezę swoich predyspozycji nauczycielskich. Było ono sformułowane następująco:

"Które z wymienionych niżej zajęć o charakterze zbliżonym do pracy nauczyciela miałaś (-eś) okazję wykonywać? Wybrane podkreśl.

- a) kierownicze funkcje w organizacjach młodzieżowych lub samorządzie szkolnym,
- b) pomoc w nauce słabszym kolegom,
- c) organizowanie wycieczek lub innych zabaw w gronie rówieśników, bądź młodszych kolegów i dzieci,
- d) opieka nad dziećmi (młodszym rodzeństwem, dziećmi krewnych lub znajomych),
- e) pomoc nauczycielowi, wychowawcy w różnych czynnościach lekcyjnych i pozalekcyjnych,
- f) próby prowadzenia lekcji pod kierunkiem nauczyciela,
- g) inne, napisz jakie?
-
- h) nie miałam (-em) kontaktu z zajęciami w grupie dziecięco-młodzieżowej".

Tabela 3 ilustruje wybory dokonane przez studentów. Zastosowano w niej taką samą symbolikę cyfrową jak w poprzednich tabelach oraz oznaczenia literowe poszczególnych kategorii (a - h).

Z zestawienia tego wynika, że najczęściej podejmowane działania miały charakter dydaktyczny; kategoria "b" - pomoc w nauce słabszym kolegom (średnio 57 % wyborów). Szczególnie wysoki wskaźnik procentowy wystąpił na kierunkach: fizyka (75 %) i matematyka - (79 %).

Druga grupa licznych wyborów (średnio 51 %) dotyczyła działań o charakterze wychowawczym, opiekuńczym; punkt "d" - opieka nad dziećmi (młodszym rodzeństwem, dziećmi krewnych lub znajomych). Wysokie wskaźniki procentowe pojawiły się wśród studentów wychowania przedszkolnego (78 %) i pedagogiki specjalnej (75 %).

Działania o charakterze organizacyjnym zajęły trzecie miejsce, ze średnią 50 %, tj. możliwość "a" - kierownicze funkcje w organizacjach młodzieżowych lub samorządzie szkolnym. Najwyższy wskaźnik uzyskano na biologii - aż 82 %.

Tabela 3

Geneza motywacji zawodowej studentów I roku WSP w Krakowie

Kategorie genezy	Kierunek studiów - odpowiedzi w %													Średnia
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
a	48	53	36	49	48	50	52	22	48	50	53	82	59	50
b	55	63	54	51	52	54	52	28	56	75	79	55	68	57
c	30	32	23	30	48	37	47	16	35	33	36	45	23	33
d	34	58	68	40	78	75	47	33	31	46	55	55	45	51
e	37	37	23	25	22	12	57	28	17	12	43	27	23	28
f	25	26	41	21	11	17	38	22	21	21	41	27	23	25
g	13	21	13	-	48	37	29	50	18	-	12	36	-	21
h	9	10	-	2	4	4	-	5	10	12	3	-	5	5

Pozostałe wymienione w ankiecie działania ułożyły się wg następującej hierarchii:

c) - organizowanie wycieczek lub innych zabaw w gronie rówieśników, bądź młodszych kolegów i dzieci - 33 %,

e) - pomoc nauczycielowi, wychowawcy w różnych czynnościach lekcyjnych i pozalekcyjnych - 28 %,

f) - próby prowadzenia lekcji pod kierunkiem nauczyciela - 25 %.

Szczególnie wysokie wskaźniki procentowe uzyskane w tym pytaniu wśród studentów kierunków ścisłych i pedagogicznych potwierdzają prawidłowość ich zainteresowań pedagogicznych (porównaj tabela 2) - uzasadniając i wyjaśniając genezę owych zainteresowań.

Niewielka liczba, bo zaledwie 5 % badanych, nie brała udziału w żadnych zajęciach z grupą dziecięco-młodzieżową. Można sądzić, że byli to ci studenci, którzy trafili na WSP przypadkowo. Ten niewielki odsetek nie powinien jednak budzić niepokoju.

Omawiane pytanie miało charakter półotwarty - umożliwiło więc ankietowanym zaprezentowanie innych podejmowanych działań niż wymienione kategorie. Najwięcej odpowiedzi przedstawili studenci wychowania plastycznego - 50 % i wychowania przedszkolnego - 48 %. Na pozostałych kierunkach wypowiedzi były nieliczne i średnio wyniosły 21 %.

Zgłaszano m. in. takie działania, jak: redagowanie gazetki, obsługa radiowęzła szkolnego, udział w pracach kółka teatralnego, działalność instruktorska w MDK, zastępstwo nieobecnego nauczyciela, prowadzenie zajęć fakultatywnych, kursu j. francuskiego, praca instruktora w ZHP, w WP, praca w świetlicy. Najczęściej wymieniano pracę w charakterze wychowawcy na kolonii lub półkolonii. Kilka osób przyznało, że posiada pewne doświadczenie jako niewykwalifikowany nauczyciel w młodszych klasach szkoły podstawowej lub w przedszkolu.

Kolejne pytanie otwarte stanowiło formę kontroli w stosunku do poprzedniego, a ponadto miało wyróżnić te działania, które spełniły najważniejszą rolę w rozwoju zainteresowań zawodem nauczycielskim. Sformułowane zostało następująco:

"Które z zajęć podkreślonych w poprzednim pytaniu dostarczyły Ci najwięcej zadowolenia? Wyjaśnij dlaczego".

Wyróżnione w odpowiedziach działania ułożyły się wg następującej hierarchii ważności:

a) Pomoc słabszym kolegom (34 %).

W uzasadnieniu pisano np.:

"Sprawdziłam siebie i miałam satysfakcję ze zwiększonych postępów w nauce kolegów" (wychowanie techniczne)

b) opieka nad dziećmi (16 %), np.:

"Opieka powodowała, że sama stawałam się lepsza, cieszyło mnie, że robię coś nie tylko dla siebie, ale i dla innych" (pedagogika specjalna)

c) Próby prowadzenia lekcji (13 %), np.:

"Dowiedziałam się, co nauczyciel może odczuwać po tamtej stronie katedry" (biologia)

- d) Organizowanie wycieczek (8 %)
- e) Praca w organizacjach i samorządzie (7 %)
- f) Organizowanie imprez kulturalnych (5 %)

W uzasadnieniu wymienionych działań o charakterze organizacyjnym pisano m. in.:

"Stwierdziłam, że potrafię pokierować ludźmi, którym to się bardzo podobało" (pedagogika z wychowaniem obronnym)

- g) Pomoc nauczycielowi w prowadzeniu lekcji (5 %), np.:

"Pozwoliło mi to na sprawdzenie - częściowe - moich predyspozycji i na zorientowanie się w pracy wykonywanej przez nauczyciela" (fizyka)

- h) Praca wychowawcy na koloniach letnich (4 %), np.:

"Dzieci są cudowne, przywiązane do wychowawcy, praca z nimi jest wspaniała" (wychowanie przedszkolne)

- i) Praca z drużyną zuchową lub harcerską (4 %), np.:

"Pozwoliło mi to sprawdzić moje umiejętności kierowania grupą oraz sprawdzić atrakcyjność pomysłów" (geografia)

- j) Praca wychowawcy w przedszkolu (2 %)

- k) Praca w kółkach zainteresowań (1 %)

Duża grupa, bo 13 % wszystkich badanych, nie udzieliła żadnej odpowiedzi, zaś większość ankietowanych nie uzasadniła swojego wyboru. Trudno dociec przyczyny takiej postawy - mogła to być zarówno niechęć do podjęcia dodatkowego wysiłku, jak i nieumiejętność samookreślenia się w nowej roli i zrozumienia jej zwrotnego wpływu na własną osobowość.

Tabela 4 przedstawia rozkład wybranych działań na poszczególnych kierunkach. Symbole literowe a - k odpowiadają przedstawionym wyżej rodzajom działalności.

Zestawione w tabeli 4 wyniki wyraźnie potwierdzają poprzednie ustalenia, że największy wpływ na kształtowanie motywów zawodowych - predyspozycji nauczycielskich mają działania o charakterze dydaktycznym (pomoc w nauce starszym kolegom) i wychowawczym (opieka nad dziećmi). Hierarchia pozostała bowiem niezmienną, różne były jedynie wskaźniki procentowe.

Tabela 4

Działania motywacyjne w opinii studentów I roku WSP w Krakowie

Działania motywacyjne	Kierunek studiów - odpowiedzi w %													Średnia
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
a	29	42	36	28	11	25	19	16	35	62	50	36	50	34
b	6	15	22	12	48	20	4	22	10	8	17	9	9	16
c	9	21	31	15	-	8	23	-	6	16	14	18	9	13
d	9	-	13	10	7	4	14	11	10	4	10	-	13	8
e	-	10	4	21	7	4	19	-	2	4	3	9	9	7
f	9	-	4	5	3	4	9	11	8	-	-	9	-	5
g	13	15	9	8	-	-	4	-	8	-	5	-	-	5
h	2	-	-	2	11	8	9	11	4	-	5	-	-	4
i	2	-	-	1	3	8	4	5	8	8	6	9	4	4
j	2	-	-	1	14	8	-	-	-	-	-	-	-	2
k	-	-	-	-	-	-	4	5	2	-	1	-	-	1

W uzasadnieniu wymieniano niejednokrotnie wielką satysfakcję płynącą z uczenia innych, np.:

"Uważam, że nie ma większego szczęścia nad wdzięczność drugiej osoby za okazaną jej pomoc" (geografia)

"Czułam się w pełni nauczycielem. Nikt mnie nie kontrolował, tylko ode mnie zależało wówczas czy ten uczeń będzie umiał czy nie! To mi dawało najwięcej satysfakcji" (fizyka)

"To naprawdę wspaniała rzecz, gdy coś się próbuje komuś wytłumaczyć i ten ktoś zrozumie, dobrze napisze klasówkę, która decyduje o ocenie czy dobrze odpowie. Po prostu jest zadowolone z tego, że jeszcze coś człowiek potrafi zrobić dobrego, na coś go stać" (historia)

"Pomagając innym czułam się potrzebna, z przyjemnością obserwowałam postępy innych, miałam świadomość, że robię to bezinteresownie, a inni mają pożytek" (matematyka)

Wielokrotnie studenci podawali następujące motywy swoich wyborów: "satysfakcja, że się jest potrzebnym", "możliwość wykazania się wiedzą", "umiejętność zainteresowania innych", "sprawdzanie się", "widzi się rezultaty swojej pracy", "dzięki temu sama mogłam uczyć się i uzupełniać braki".

Dokonana analiza materiału empirycznego wskazuje na pozytywne motywacje i predyspozycje zawodowe kandydatów na studia nauczycielskie. Zastanowić się jednak należy, czy wskaźnik procentowy owej motywacji nie jest zbyt niski i jakie są możliwości jego zwiększenia.

Problem ten wymaga rozważenia dwóch ewentualności. Po pierwsze - w jaki sposób badać na egzaminie wstępnym kierunek i natężenie motywacji zawodowych, po drugie - jakie działania podejmowane w toku studiów nauczycielskich najskuteczniej rozwijają i pogłębiają procesy motywacyjne.

Motywacja spełnia bowiem regulacyjną rolę w stosunku do działania. Wpływa nie tylko na wybór celu - kierunku studiów, przyszłego zawodu, ale również na poziom aspiracji, rodzaj i wielkość własnych osiągnięć. Wraz ze wzrostem intensywności motywacji wzrasta również energia i sprawność działań, w tym także uczenia się.

Psycholodzy stwierdzają, że "przy tym samym poziomie zdolności i wprawy można osiągnąć różny poziom rezultatów w zależności od aktualnego stopnia intensywności motywacji"⁴. Procesy motywacyjne ułatwiają bowiem zapamiętywanie, a płynność skojarzeń w określonej dziedzinie będzie większe wtedy, gdy zostanie zaangażowana odpowiednia motywacja. Wiadomo również, że im silniejsza motywacja, tym większa na ogół wytrwałość przy wykonywaniu konkretnych czynności⁵.

Przytoczone tu tylko niektóre korzyści związane z pozytywną motywacją wydają się najistotniejszym aspektem orientacji zawodowej studentów kierunków nauczycielskich.

Systematyczne rozwijanie i ukierunkowywanie procesów orientacyjno-motywacyjnych może podnieść poziom i efektywność stu-

diów oraz zapewnić wyższe kwalifikacje przyszłych nauczycieli, tak bardzo potrzebne w dobie przemian zachodzących we współczesnym szkolnictwie.

PRZYPISY

¹ Por. np.: Sprawozdania i artykuły zamieszczone na łamach "Głosu Nauczycielskiego" w latach 1983 - 1984; artykuły w periodykach pedagogicznych, np. "Chowanna", "Dydaktyka Szkoły Wyższej", "Ruch Pedagogiczny" z lat 1982 - 1984; Problemy studiów nauczycielskich, z. 1, red. B. J. Nowecki, Kraków 1983.

² Por.: J. Szymkał, Problemy doboru kandydatów do studiów w uczelniach kształcących nauczycieli, w: Problemy studiów nauczycielskich, op. cit., s. 69 - 83; K. Duraj-Nowakowa, System samookreślenia zawodowego studentów kierunków nauczycielskich, "Dydaktyka Szkoły Wyższej" 1982, nr 4, s. 35 - 45.

³ W ankietowaniu partycypowali również pracownicy Zakładu Praktyk Pedagogicznych WSP w Krakowie, a w opracowaniu wyników brała udział mgr Janina Kula.

⁴ W. Budohoska, Z. Włodarski, Psychologia uczenia się, Warszawa 1970, s. 182.

⁵ J. Reykowski, Emocje i motywacja, w: Psychologia, red. T. Tomaszewski, Warszawa 1979, s. 625 - 626.